

IN MEMORIAM BORA GYULA: BÚCSÚ A VILÁGVÁROSOK KRÓNIKÁSÁTÓL

JENEY LÁSZLÓ

*„Csak gyökeres szót adj. S közel
a véghez
egy pátosztalan, kurta szó elég
lesz,
a túlsó partot látó révülésben
a „Készen vagy?”-ra ezt felelni:
- Készen.”*

Áprily Lajos: Kérés az
öregséghez (részlet)

A 2022. esztendő elején a hazai geográfus közösségben lesújtva tudatosult, hogy elhunyt dr. Bora Gyula, a Magyar Földrajzi Társaság egykori elnöke, a Budapesti Corvinus Egyetem Gazdaságföldrajz Tanszékének professor emeritusa. A honi geográfia egyik hosszú időn át hűségesen szolgáló, nagy formátumú „nemzetközi arcát” veszítette el. Bora professzor úr hosszú időn át, több mint fél évszázadon keresztül hűségesen szolgálta a magyar földrajztudományt és -oktatást.

Bora Gyula 1928-ban született Gyömrőn, hazai és nemzetközi pályafutásában meghatározó szerepet játszott a mezőtúri református gimnázium és az ott szerzett angol nyelvtudás (a fiatal mezővárosi diák ez utóbbi megszerzésért folytatott állhatatossága jó döntésnek bizonyult). A középiskolai évek után Bora Gyula 1948-ban az akkor önállósuló Magyar Közgazdaságtudományi Egyetemen kezdte egyetemi tanulmányait. Már hallgatóként hamar szoros kapcsolatba került a Gazdaságföldrajz Tanszékkel, az 1952. évi diplomaszerezést követően itt kezdte el egyetemi tanársegédként oktatói és kutatói pályafutását, 1965-ben a földrajztudomány kandidátusa fokozatot szerzett. Nyugdíjazásáig a Gazdaságföldrajz Tanszék volt munkahelye, közben több kari és egyetemi vezetői posztot töltött be.

A Gazdaságföldrajz Tanszéken az 1970-es évektől megszorodtak a településföldrajzi elemzések. Nyelvtudása, európai és észak-amerikai utazásai hatást gyakoroltak Bora Gyula településföldrajzi munkásságára, mely elsődlegesen a világ nagyvárosaihoz, a világvárosoknak a globális gazdaságban játszott szerepéhez és az iparnak a települések fejlődésében, szerkezetének alakulásában játszott szerepéhez kötődik.

A Bernát Tivadarral és Fodor Lászlóval közösen írt Világvárosok – Nagyvárosok című könyve a hazai településföldrajz egyik alapművének számít.

A Gondolat Kiadó gondozásában 1973-ban megjelent összefoglaló munka nem csak a tudományos értéket képviselt, de olvasmányos nyelvezetével sokunk számára hozzájárult a településföldrajzi, városföldrajzi ismeretek terjesztéséhez, megszerettetéséhez. Az akadémiai díjat nyert munka az egyedi sajátosságok megragadásával Európa és a világ legnagyobb városait sorba véve ad számot a korabeli nagyvárosi fejlődés kedvező és nem kívánatos következményeit. A könyv egy izgalmas ellentmondást tár fel: miközben a nagyvárosok kibontakozásukat nagyfokú demográfiai, technikai, közlekedési és egyéb ipari-tercier fejlődésnek, a gazdasági élet és az irányítás földrajzi koncentrációjának köszönhetik, a könyv már felhívja a figyelmet a levegő és a víz szennyeződésére, a fenyegető vízellátási és közlekedési problémákra, a lakáshiányra és a nyomornegyedek kialakulására is.

Az akadémiai díjat nyert munka jól tükrözi Bora Gyula világvárosokkal kapcsolatos felfogását. Integratív földrajzi szemléletében mindvégig kereste a gazdasági tevékenységek globális központjainak hatásait a gazdaság egyes szektorainak, de különösképp a feldolgozóipar és a természeti erőforrások hasznosításával összefüggő területi működési jellemzők megjelenésében. Nagy érdeklődéssel követte az ipari szerkezetváltás települések fejlődésére és szerkezetére gyakorolt hatását az iparban kulcsszerepet játszó városokban globális és hazai szinten egyaránt. Az 1980-as években ő irányította a Tudományos Technikai Forradalom Terület- és Településfejlődésre gyakorolt hatásainak kutatására irányuló központi kutatási programok munkálatait a Gazdaságföldrajz Tanszéken.

Bora Gyula következetesen törekedett a kutatás és az oktatás egységének minél teljesebb megvalósítására. Kutatási eredményeit nagy sikerrel publikálta középiskolai földrajztankönyvek sorában. Munkásságának eredményét számos szakkönyv, tankönyv, jegyzet, tudományos és népszerűsítő művek, cikkek sorozata jelzi. Tankönyvírói tevékenysége is ötven éves múltira tekint vissza, több generáció földrajztudását, honismeretét alapozták meg a Nemzeti Tankönyvkiadónál megjelent, az általános és középiskolás korosztály számára írt Társadalomföldrajz és Magyarország földrajza című tankönyvei. Nem csupán ahhoz volt tehetsége, hogy újszerű módon meglássa a gazdaság- és településföldrajzi összefüggéseket, de azt másokkal is láttatni tudta. Bora Gyula tankönyveit népszerűvé tették azok logikus felépítése, közérthető, világos stílusa, mellyel közérthetően tudta közvetíteni még a szárazabb tudományos fogalmakat is. A tankönyvíráshoz kell egy kis művészi képesség is, amellyel Bora Gyula kétségtelenül rendelkezett. A több évtizedes gazdaság-és településföldrajzi könyvek nem avulnak el, hiszen azok kitűnő történeti földrajzi forrásmunkáknak bizonyulnak.

Saját pályafutása legsikeresebb éveinek Bora Gyula az 1983–1989 közötti időszakot tekintette, ekkor tudományos rektorhelyettesként elévülhetetlen érdemei voltak az egyetem nyugati nyitásában, oktatásának megreformálásában,

mai gazdag és színes nemzetközi kapcsolatrendszere megalapozásában. Keletről és Nyugatról is számos külföldi egyetemmel sikeresen épített ki és fűzött szorosabbá csere- vagy egyéb kapcsolatot. A Professor úr mindig kabinetkérdésként kezelte, hogy részt vegyen a földrajztudomány rangos nemzetközi eseményein, különösen az IGU (International Geographical Union) konferenciáin.

Tudományos munkája erősen kötődött oktatási tevékenységéhez, nemzetközi kapcsolataihoz és különböző gyakorlati projektekhez. Az általa koordinált három Tempus-program keretében a hazai egyetemi oktatók külföldi tanulmányútjaival és az informatikai termék felszerelésével nagymértékben elősegítette a hazai földrajz felsőoktatás megújítását, korszerűbbé válását. Ezek közül az utolsó program során összefogta a geográfusképzésben érdekelt vezető magyar egyetemek hallgatóit. Különösen a városföldrajzi és városmarketing tanulmányok külföldi folytatására biztosított lehetőséget a téma nemzetközileg vezető kutató és oktató műhelyén, a Groningeni Egyetem Tér tudományi Karán, de emellett a magyar földrajztudományi műhelyek olyan egyetemekkel működtek együtt, mint a Freiburgi Egyetem vagy a London School of Economics.

Hazai és nemzetközi szervezetekben betöltött tisztségeit, kapcsolatait (Magyar ENSZ Társaság Kormányzó Tanácsának alelnöke, az MTA Társadalomföldrajzi Tudományos Bizottságának tagja, Egyetem Habilitációs Bizottságának elnöke) eredményesen kamatoztatta az Egyetem és az Magyar Földrajzi Társaság érdekében egyaránt. Az Magyar Földrajzi Társaság életében a rendszerváltoztatás utáni nehéz időkben kifejtett munkásságával kimagasló szerepet töltött be. A patinás társaság élén 1989–1993 között elnöki, 1993–2001 között alelnöki feladatokat látott el, további 18 éven át a Választmány tagjává választották, 1996-ban a társaság tiszteleti tagja címet nyerte el. Az MFT által szervezett tanári továbbképzések programjaiban, a vándorgyűlések keretében szervezett tanulmányi kirándulásokon Bora Gyula szuggesztív előadóként kalauzolta a résztvevőket, biztos lehetett számítani tudására, az adott témához kapcsolódó gazdaság- és településföldrajzi összefüggések színes, részletekbe menően gazdag ismertetésére.

Az 1998-ban egyetemi tanárként történő nyugdíjazását követően a kertészkedés mellett professor emeritusként is igyekezett minél több információt összegyűjteni a világról, részt venni a földrajzi tudományos életben, rendezvényeken, vándorgyűléseken vagy tanártovábbképzéseken. Oktató és kutató életművéért számos rangos elismerésben részesült. A Magyar Köztársaság Elnöke 2004-ben tudományos kutatói, oktatói és publikációs tevékenységéért a Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztjével tüntette ki. Az MFT 2013-ban Bora Gyula professor emeritus részére Lóczy Lajos Emlékérmeket adományozott a magyar geográfia felemelkedése érdekében végzett több évtizedes példamutató munkásságáért, oktatói, kutatói és tudomány-

szervező tevékenységéért, a társadalom- és gazdaságföldrajz korszerűsítése terén elért hazai és nemzetközi eredményeiért, a Magyar Földrajzi Társaság önzetlen szolgálataért.

A professor emeritus szakmai közéleti elismertségét tükrözi, hogy a 90. születésnapja tiszteletére a Magyar Földrajzi Társaság, az MTA X. Osztálya és Társadalomföldrajzi Tudományos Bizottsága ünnepi tudományos ülést szervezett, ahol az MFT a Társaság érdekében végzett munkásságáért és a hazai és a nemzetközi földrajztudományban elért eredményeiért a Magyar Földrajzi Társaság tiszteletbeli elnökévé nevezte ki. A jubileumi rendezvényt a hazai földrajztudomány számos meghatározó, vezető személyisége megtisztelte. Közülük dr. Probáld Ferenc – aki maga is számtalan középiskolai és egyetemi tankönyv szerzője, szerkesztője – ez alkalomra még egy kedves verssel is köszöntötte a tankönyvíró-társ Bora Gyulát, a „tízezrek tanárát”. Idézet a versből:

*„Érdeme nem múlik soha,
Mert könyvei hosszú sora
Tudományt vitt mindenhova.”*

Bora Gyula 89 évesen vasdiplomája átvételekor, 2017

Forrás: Korompai Attila felvétele

Bár mozgásában korlátozott volt az utóbbi években, de mindvégig megőrizte szellemi frissességét, érdeklődését a földrajztudomány iránt, a Társaság és a földrajz oktatásának ügyét haláláig szívén viselte. 2022. február 17-én végül bele kellett nyugodnunk, hogy türelemmel viselt, hosszú betegség után életének 94. évében Bora Gyula csendesen eltávozott. Hamvait református szertartás szerint istentisztelettel egybekötve április 4-én helyezték örök nyugalomra a Belvárosi Szent Mihály-templom (Angolkisasszonyok temploma) urnatemetőjében.

Bora Gyula emlékét a magyar geográfia nemzetközileg is ismert, kiemelkedő szereplői között őrizzük, tiszteljük, aki munkásságával maradandó értékekkel gazdagította a hazai településföldrajz területét is.

Kedves Bora Tanár Úr, nyugodj békében!